

PORSGRUNN UTVIKLING AS

Reguleringsplan for Hukenkvartalet Fagutredning kulturmiljø

Dokumentinformasjon

Oppdragsgiver: Porsgrunn Utvikling AS

Tittel på rapport: Reguleringsplan for Hukenkvartalet Fagutredning kulturmiljø

Oppdragsnavn: Hukenkvartalet

Oppdragsnummer: 638912-01

Utarbeidet av: Åse Marit Rudlang Flesseberg / Henning Stakseng

Oppdragsleder: Hanne Porsholt Jensen

Tilgjengelighet: Åpen

Forsidebilde: Luftfoto over Hukenkvartalet sett fra sør (*kart 1881*)

02	02. mai 2024	Revidert etter møte med kommune	ÅMRF	HS
01	30. okt. 2023	Nytt dokument	HS	AMRF
Ver	Dato	Beskrivelse	Utarb. av	KS

Forord

Denne kulturminneutredningen er utarbeidet i forbindelse med reguleringsplanforslag for Hukenkvartalet i Porsgrunn. Planforslaget, som legger til rette for utbygging med fortetting og innfylling i et eldre sentrumskvartal.

Utredningen beskriver kort historikk for området og de kommunalt listeførte kulturminnene i kvartalet, som består av eldre murbygninger. Den vurderer også virkningen på disse byggene av valgt utbyggingsløsning.

Dokumentet er utført av Asplan Viak AS ved sivilarkitekt Åse Marit Rudlang Flesseberg og med sivilarkitekt Henning Stakseng som kvalitetssikrer.

02.05.2024

Åse Marit Rudlang Flesseberg

Henning Stakseng

Kvalitetssikrer

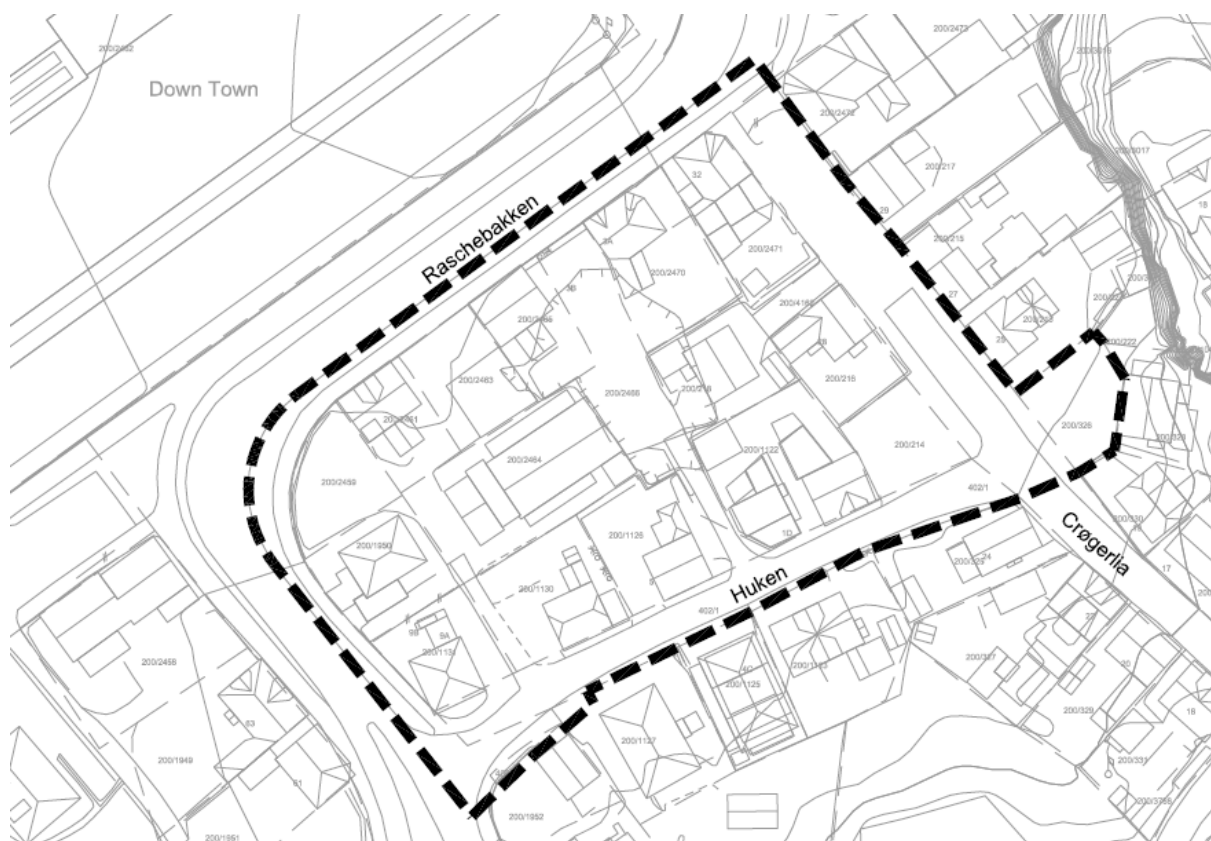
Innholdsfortegnelse

1. Innledning	4
1.1. Bakgrunn	4
1.2. Metodikk	4
2. Kort historisk oversikt	5
3. Dagens situasjon	8
3.1. Om byplanlegging på slutten av 1800-tallet	8
3.2. Bygningsstrukturene i planområdet	9
3.3. Bygningene innenfor planområdet	10
4. Kulturminner og kulturmiljø -verdisetting	12
4.1. Kulturhistorisk verdi	13
5. Tiltaket	14
6. Planens virkning for kulturmiljø	16
6.1. Riving av bygninger	16
6.2. Endring av eksisterende bygninger	17
6.3. Nye bygninger	17
6.4. Samlet vurdering	20
6.5. Avbøtende tiltak/forbedringer	20
7. Kilder	22

1. Innledning

1.1. Bakgrunn

Porsgrunn Utvikling AS er forslagsstiller for detaljregulering for Hukenkvartalet. Feste landskap og arkitektur har utarbeidet plankonseptet og Asplan Viak er plankonsulent for reguleringen. Området ligger sentralt i Porsgrunn, og det planlegges fortetting og utvikling, med næring, kontor og boliger, samt utvidelse av teaterbygg i fremtiden. Dette dokumentet redegjør for planens virkning for kulturminner og kulturmiljø.

Figur 1-1 Planens avgrensing.

1.2. Metodikk

Metodikken baserer seg på en forenkling av Miljødirektoratets M1941 Konsekvensutredninger. I tillegg er det, etter avklaring med Porsgrunn kommune, lagt til vurderinger knyttet til bygningsmiljøet som struktur i et historisk perspektiv, og hvilke tålegrenser miljøet har for fortetting og nye tiltak.

Utredningen baseres på foreliggende kilder, kart og historiske flyfoto, opplysninger i Riksantikvarens kulturminnedatabase Askeladden, historiske foto etc. Kildeoversikt er listet bakerst i dokumentet.

2. Kort historisk oversikt

Kvartalet grenser i nord mot det som tidligere var Storgata.

På slutten av 1800-tallet var området bygget ut med små bolighus i tre.

Eiendomsstrukturen fulgte i liten grad noe overordnet system og bare enkelte av eiendommene har bebyggelse plassert i byggelinje mot gaten.

Rette gater i kvartalsstruktur var idealet i byplanleggingen på 1800-tallet. Bygningsloven av 1845 satte krav om rutenettplan ved ny byvekst. Loven satte også krav om minimum 20 alen (12 meter) gatebredde, murtvang i sentrum og brukne hjørner på bygg i gatekryss.

I kart over Porsgrunn fra 1887, Figur 2-1, ser man grove skisser til en byplan med rette gater og kvartalsstruktur etter datidens ideal. Med tynne stiplede linjer markeres både utvidelser av gateløp, etablering av nye gater og plassering av ny bru. Slike plangrep, som man finner i kart på slutten av 1800-tallet, er sjelden realisert fullt ut, men en ser at byutviklingen som oftest følger slike planer når det skjer en utvikling.

Kartet fra 1887 kobler en ny bro sammen med et nytt gateløp øst for planområdet, og legger til rette for en ny hovedakse over elva mot kirken, på tvers av Storgata. Brua blir etablert noe øst for inntegnet plassering, men inntil 1905 blir ikke det nye gateløpet sør for Storgata realisert.

Figur 2-1 Utsnitt av kart fra 1887. Skisserte endringer i gatene er i kartet markert med stiplede linjer, her uthøvet med turkis farge. Kvartalet der planen pågår er markert med tykk stiplede avgrensing. Kilde: 1881.no.

I juni 1905, etter en lengre tørkeperiode, startet det brann i trelastlageret på Bien. Brannen spredde seg, og 61 hus brant ned og 24 hus ble skadd i brannen. I øst stanset brannen i

Huken kvartalet. Bygningene på sørsiden av gateløpet Huken bestod, men bebyggelsen innenfor kvartalet brant fullstendig ned.

Etter brannen ble bebyggelsen gjenreist i mur. Hjørnegårdene fikk brutte hjørner i tråd med bygningsloven av 1845, et tiltak for fremkommelighet for byens brannsprøyter i gatekryssene. Crøgerlia 32 markerer med sitt brutte hjørne, gatekrysset mellom Storgata og Crøgerlia.

Bebyggelsen som kom opp gjenspeilte nok både ambisjonsnivå, personlige behov og økonomiske forutsetninger for eierne. Langs Storgata ble det oppført to bygårder i mur, ett lagerbygg og to mindre bolighus i mur. Mot de andre gatene bygges det i sin helhet småhusbebyggelse i mur i halvannen etasje, (unntaksvis to etasjer) og bebyggelsen plasseres med veggliiv i kant mot gate. Bebyggelsen gjenspeiler Storgata som sentrumsgate og de andre gatene som sentrumsnære boligater.

Figur 2-2 Området fotografert ca 1910. Ny bebyggelse er reist som murhus innenfor kvartalet. Crøgerlia er blitt en klar hovedakse på tvers av Storgata. Utsnitt av foto. Kilde: Nasjonalbiblioteket.

Gjenoppbyggingen skjer først på arealene øst i kvartalet. Rundt 1910 fremstår denne delen av kvartalet med en samlet bebyggelse. Tomtene vest i kvartalet blir liggende ubebygget noe lengre.

Befolkningen i Porsgrunn var tidlig ute med å søke alternativer til statskirken, og flere alternative kirkesamfunn fikk fotfeste i byen. Dette fikk også uttrykk i mange bedehus, kirkebygg og menighetshus i byen. Sentralt i kvartalet er det oppført et menighetshus som representerer en del av denne historien. Det finnes flyfoto over brustrøket fra 1935, der bygget ikke er oppført. Med stiluttrykk i art-deco/funkisstil, er bygget trolig oppført på slutten av 1930-tallet.

På branntomten etter sagbruket der brannen startet i 1905, kom bygging av ny industrivirksomhet i gang først i 1915. På grunn av 1. verdenskrig samt andre vanskeligheter gikk firmaet konkurs i 1925. Året etter ble Porsgrunds Metalverk A/S startet.

Når Huken 7D bygges ut tidlig på 1950-tallet har boligbebyggelse i byggelinje mot gaten gått av moten, og denne tomte bebygges med enebolig plassert inne på tomten.

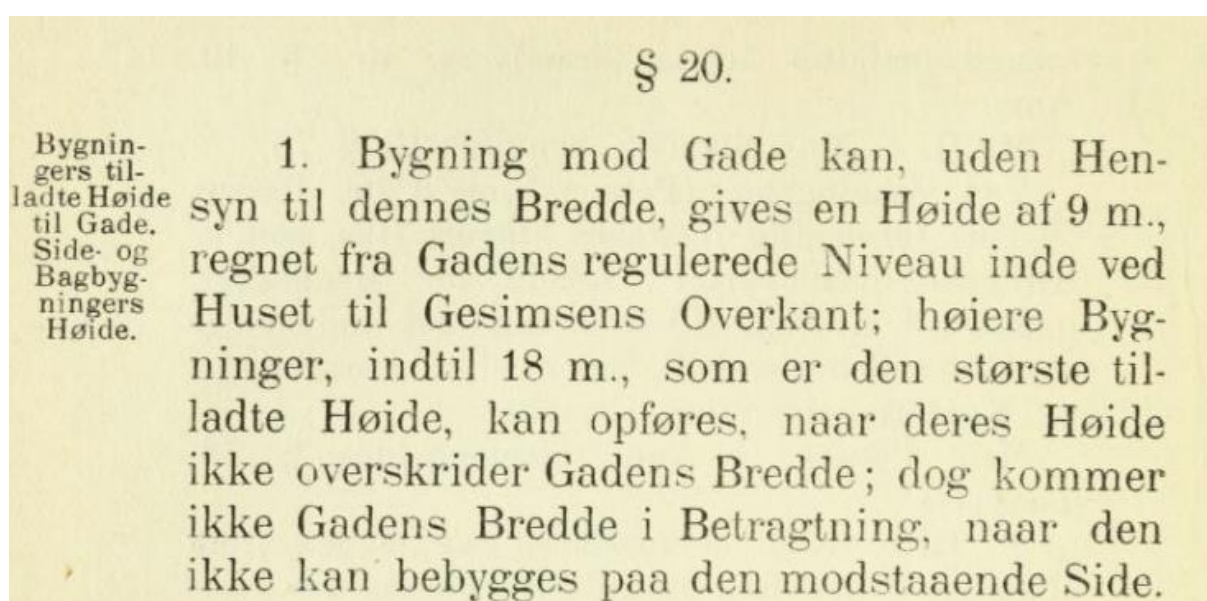

Figur 2-3 Utsnitt av flyfoto fra 1957. I forgrunnen Porsgrunn metallverk A/S. Kilde: Telemark museum.

3. Dagens situasjon

3.1. Om byplanlegging på slutten av 1800-tallet

Historiske sentrumsstrukturer fra andre halvdel av 1800-tallet er ofte planlagt med et forhold mellom gatebredde og gesimshøyde som ligger et sted i sjiktet 5:3 og opp mot 1:1. Dette henger sammen med 1800-tallets fokus på brannsikkerhet og betydningen av luft, lys og renslighet for folkehelsen, og er gjennomgående i Norske byer planlagt og bygget i andre halvdel av 1800-tallet. Gatetverrsnitt i sjiktet 5:3- 1:1 oppleves gjerne som godt definerte rom, samtidig som det er god kontakt med himmelarealet, noe som gir gode lysforhold i gatene. Dagslys og solforhold i gatene er viktige også for lokalklimaet i byrommene.

Figur 3-1 Utsnitt fra boken "Den almindelige Bygningslovgivning" fra 1900 gjengir lovteksten, her bestemmelser om byggehøyde for murbebyggelse. Kilde: Nasjonalbiblioteket.

Gatebredde defineres av det offentlige gaterommet, fra fasadelivet til fasadeliv i fortauenes ytterkant. Når tverrsnittet nærmer seg 1:1, eller overstiger det, blir kontakten med himmelarealet dårligere, lyset ned på gateplan reduseres og gatene kan oppleves som bakgater, sekundære gater eller at bygningene har vokst fra strukturen de står i. Der gatebredden er smalere enn fasadehøyde oppleves det ofte som om bebyggelsen lener seg inn over gaten. Grenseverdiene er ikke absolutte, og overgangene mellom gode gaterom til «for smale» gater er glidende. I historiske trehusmiljøer hvor bolig er plassert i grense mot gate finner vi noe av det samme, men her er gatetverrsnittet gjennomgående tettere på 5:3 enn 1:1, selv om samtidens lov åpnet for større byggehøyde.

3.2. Bygningsstrukturene i planområdet

Bygningsstrukturen innenfor planområdet varierer, men henger sammen med gaten bygningen henvender seg mot, og bygningsstrukturene i tilgrensende områder.

Mot den tidligere Storgata, nord for området inngår bebyggelsen i sentrumsstrukturen. Bebyggelsen varierer fra bolig i en etasje til bygårder i to fulle etasjer med høy sokkel. Bygningene er opprinnelig oppført med branngevler mot sør, tilrettelagt for en sammenhengende bygningsrekke langs gaten. Det er ledige tomter langs gaten, som i dag gir hull i bygningsrekken. Enkelte bygg har fått vinduer i branngevlene i senere tid.

Gaten har en bredde på 19-20 meter. Lengre øst har Storgata en bredde på 12 meter, og gateløpet er tilpasset en videreføring av sentrumsstrukturen.

Bygningene sør for gateløpet har en byggehøyde på inntil 11 meter. Bygningene er oppført før industribygget på motsatt side kom til. Den økte gatebredden langs kvartalet kan være etablert med tanke på å ha plass til trær langs veien, eller også med tanke på i fremtiden å kunne tillate større byggehøyde. De to høyeste byggene har i dag et forhold til gatebredden som tilsvarer ca 1:2.

Figur 3-2 Ulike bygningsstrukturer i området; sentrumsstruktur (blått), småhus i byggelinje mot gate (gult) enebolig plassert inne på tomt (grønt), forsamlingslokale (oransje). Stjerne markerer steder der det mangler bygning for å danne en komplett struktur.

Mot Crøgerlia og Huken er bebyggelsen tilpasset trehusbebyggelsen på motstående side av gateløpet. Bygningene er småhusbebyggelse i byggelinje mot gate, med et forhold til motstående bebyggelse som tilsvarer ca 3:5 (fasadehøyde:gatebredde).

I Crøgerlia 30 og Huken 7D er boligen plassert i forhold til tomte og ikke gateløpet. Denne typen plassering er en struktur vi kjenner fra villastrøk på slutten av 1800-tallet og fra moderne boligområder fra nyere tid. Crøgerlia 30 er ikke en villa, men en bygningstype som normalt skulle stått i byggelinje mot gate, og oppleves som et avvik i strukturen.

Et avvik er også Huken 3A. Bygninger med brutt hjørne hører til på gatehjørne, men det har aldri ligget noen tverrgate på dette stedet.

Huken 3D er et forsamlingslokale. Bygningstypen avviker fra den øvrige strukturen i grunnflate og funksjon, men byggehøyden tilsvarer resterende bygninger. Slike funksjoner er vanlige å finne i tilknytning til historiske sentrumsområder, og er med å understreke nordsiden av kvartalet som en sentrumsstruktur.

3.3. Bygningene innenfor planområdet

Bygningene innenfor planområdet er oppført i byggestilen som var moderne på byggetidspunkt. I hovedsak er det Jugendstil/historisme i øst og funksistil i vest.

Bygningene er lett gjenkjennelige som bygninger fra sin tidsperiode. Dette bidrar til at det er lett å oppfatte utbyggingsrekkefølgen i området.

Figur 3-3 Bygningstil - Stiluttrykk og byggeperiode. Rosa = sveitserstil og empire, bebyggelse oppført før 1900. Blå = Jugendstil, oppført før 1910. Turkis = overgang mellom jugendstil og funksistil, trolig oppført 1920-tall eller tidlig 1930-tall. Grønn = funksistil, oppført 1930-tall til 1950-tall. Byggelinje mot gateløp markert med blå stiplede linjer.

Under følger en oversikt over de enkelte bygningenes kvaliteter og egenskaper. Byggene som formidler historien om bybrannen i 1805, er markert med blå bildekantlinje. Bygg som representerer de allsidige kirkesamfunnene i Porsgrunn, er markert med grønn bildekantlinje.

Huken 7C før 1910
Jugendstil/ historisme
Bevart hovedform, vindusplassering og fasadeuttrykk. Rikt dekorert. Autentisk

Huken 3C før 1910
Jugendstil/ historisme
Bevart hovedform og vindusplassering. Fasadedekor er fjernet, var tidligere lik Huken 7C.

Huken 3A før 1910
Jugendstil/ historisme. Rikt dekorert. Bevart hovedform, vindusplassering og fasadeuttrykk. Hjørnebygg som ikke står på hjørne. Feil fargesetting.

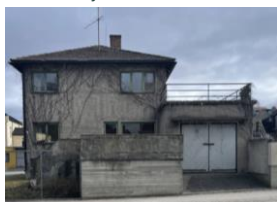

Crøgerlia 32 før 1910
Jugendstil/ historisme
Bevart hovedform, vindusplassering og fasadeuttrykk. Viktig markering av hjørnet. Feil fargesetting og vindustyper.

Friteateret 1930-tall
ArtDeco/funkis. Rikt dekorert og utformet inngangsparti. Viktig historie. Autentisk

Huken 7D før 1953
Funkisstil
Bevart hovedform, vindusplassering og fasadeuttrykk. Autentisk

Byggene som formidler historien om bybrannen, er markert med blå bildekantlinje. Bygg som representerer de allsidige kirkesamfunnene er markert med grønn bildekant

Hager og grønt
Til forskjell fra omkringliggende eiendommer er arealene mellom bygningene innenfor kvartalet i stor grad harde overflater som asfalt og grus. Enkelte små hageflekker er bevart, men de harde overflatene gjør at miljøet innenfor planområdet oppleves noe redusert, sammenlignet med historiske områder der det er grønt mellom husene.

Crøgerlia 30 før 1910
Jugendstil/ historisme
Bevart hovedform, vindusplassering. Feil fargesetting og overflatebehandling. Plassering avviker fra resten av strukturen.

Crøgerlia 28 før 1910
Jugendstil/ historisme
Bevart hovedform, vindusplassering og fasadeuttrykk.

Huken 9 A før 1947
Funkisstil
Plassert i byggelinje mot Huken. Bevart hovedform, vindusplassering og fasadeuttrykk. Feil fargesetting.

Huken 7 før 1935
Overgang fra jugend- til funkisstil. Uten dekor evt. hardt oppusset. Bevart hovedform, vindusplassering og fasadeuttrykk. Feil fargesetting og taktekke.

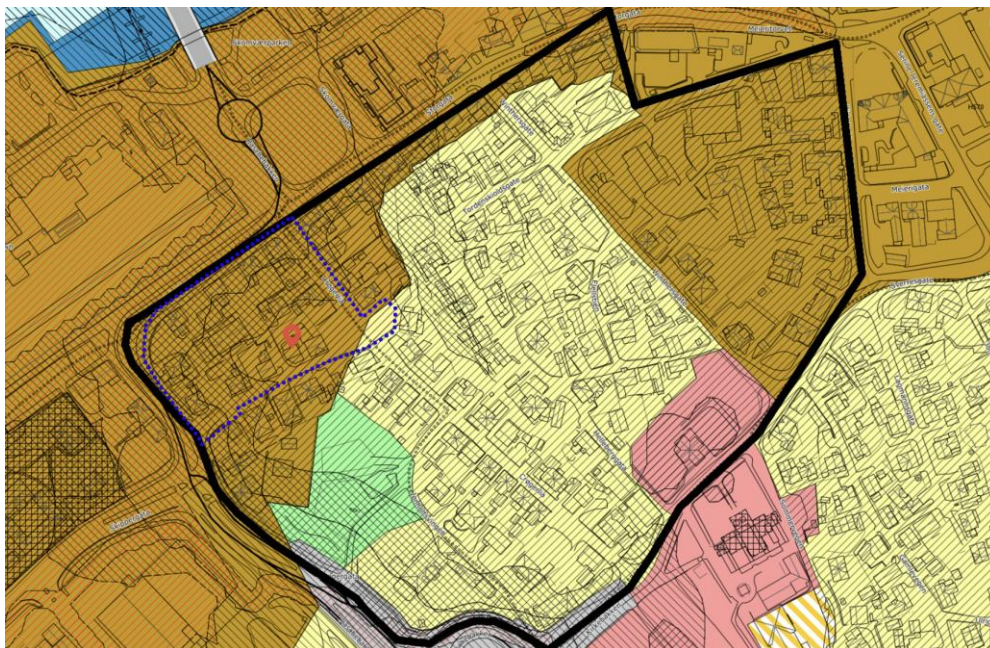
Huken 5 før 1910
Jugendstil/historisme. Bevart hovedform, vindusplassering og fasadeuttrykk. Samme trekninger i gavl som 1A. Feil fargesetting og overflatebehandling.

Huken 1A før 1910
Jugendstil/ historisme
Bevart hovedform, vindusplassering og fasadeuttrykk. Rikt dekorert. Autentiske gatefasader. Stort tilbygg bak

4. Kulturminner og kulturmiljø -verdisetting

Planområdet inngår i et større kulturmiljø sikret med hensynssone i kommuneplan. Planområdet ligger i nordvestre hjørne av hensynssonen. Bygningsmiljøet innenfor hensynssonen er sammenhengende. Men unntak av helt øst i hensynssonen (Kirkebakken og Tordenskiolds gate), er det få nye tiltak innenfor hensynssonen. De nyere tiltakene som finnes er i hovedsak i oppført med hensyn til strukturen når det gjelder bygningstype, målestokk og arkitektonisk uttrykk.

Figur 4-1 Planområdet markert med blå stiplet strek. Hensynssone bevaring av kulturmiljø i kommuneplanen markert med tykk sort avgrensing.

Figur 4-2 Bygningsstruktur innenfor hensynssonen. Blå = sentrumsstruktur, gul = småhusbebyggelse i byggelinje mot gate, grønn = enebolig/villa, brun = monumentalbygg, oransje = forsamlingslokale. Planområdet inngår i en samlet bygningsstruktur med verneverdige bygninger.

4.1. Kulturhistorisk verdi

Bygningene innenfor planområdet inngår i et større sammenhengende kulturmiljø med verneverdig bebyggelse. Dette store kulturmiljøet viser tidsdybde og byutvikling i Porsgrunn fra 1700-tallet og fremover. Bebyggelsen i planområdet representerer en noe senere del av byutviklingen, i perioden fra 1905 og frem til 1950-tallet, og en markant historisk hendelse i form av bybrann. Friteateret representerer en del av historien om de mange alternative kirkesamfunnene i Porsgrunn i perioden fra slutten av 1800-tallet og fremover

Det samlede kulturmiljøet innenfor hensynssonen i kommuneplanen vurderes til middels til stor kulturhistorisk verdi.

Porsgrunn Utvikling planlegger en fortetting og fornying innenfor kvartalet.

Det planlegges nybygg på hjørnetomt ved krysset mellom Huken og Crøgerlia, med byggehøyde tilsvarende Huken 1A. Sentralt i kvartalet planlegges det et leilighetsbygg i fire etasjer, og det legges til rette for tilbygg til Friteateret ut mot Raschebakken. Mot nord planlegges det nybygg i 3- 4 etasjer for å komplettere bygningsrekken mot gaten, samt påbygging av to historiske bygninger, Crøgerlia 32 og Huken 3C.

Rapport - Reguleringsplan for Hukenkvartalet Fagutredning kulturmiljø

6. Planens virkning for kulturmiljø

6.1. Riving av bygninger

Tre bygninger foreslås revet som følge av tiltak i planen.

Crøgerlia 30 tilhører utbyggingen som skjedde etter bybrannen. Byggets plassering avviker imidlertid fra plangrepet som ble satt da utbyggingen etter brannen startet. Bygningsmiljø oppleves først og fremst fra gate, og byggets plassering gjør at det er mindre viktig for ivaretagelse av historien om bybrannen enn byggene som er plassert langs gaten.

Huken 7D er en enebolig i funksistil, og skiller seg fra resten av strukturen i kvartalet ved at den hverken er knyttet til noen byggelinje eller til historien om bybrannen. Bygget har arkitektoniske kvaliteter i form av en ren og enkel funksjonalistisk utforming, men for det samlede kulturmiljøet har bygget mindre betydning.

Huken 3A er oppført etter bybrannen. Bygget er rikt dekorert med gavlmotiv og trekninger i fasaden. Bygget er utformet som et hjørnebygg, uten at det ligger mot gatehjørne. Dette er i nasjonal målestokk uvanlig.

På befaring med Porsgrunn kommune i 2. april ble det påpekt at det er en tilsvarende situasjon i Ferjegata 1 i dag. Av foto fra ca 1910¹ kan det se ut til at innkjøringen til Bratsberg bruk lå her. Terrenget foran hjørnet er tydelig nedtråkket, og det er ikke annen innkjøring synlig langs gateløpet i bildet. Ferjegata 1 kan derfor være oppført som et tradisjonelt hjørnebygg.

6.1.1. Virkning av planen som følge av riving av bygninger

Innenfor planområdet er det historiene om brannen i 1905, og det mangfoldige kirketilbudet i byen som er de sentrale historiene bygningsmiljøet representerer og formidler.

Huken 7 D er ikke en del av denne historien. Bygget har arkitektoniske kvaliteter, men for det samlede kulturmiljøet betyr tapet av denne bygningen lite.

Crøgerlia 30 er en del av historien om brannen, men plasseringen inne i kvartalet, mindre synlig og ikke en del av gatemiljøet, gjør at den har mindre betydning for formidling av denne historien. For det samlede kulturmiljøet innenfor hensynssonen i kommuneplanen har riving av bygget mindre betydning.

¹ [Lenke til foto i Porsgrunn biblioteks bildebase: "Utsikt fra brannvakta mot Ferjegata og Bratsberg Bruk \(1910\)"](#)

Huken 3A er også en del av historien om bybrannen. Den er en bygning med arkitektoniske kvaliteter, men den er også et avvik i en samlet struktur. I situasjonen konkurrerer den visuelt med hjørnebygningen (Crøgerlia 32). For det samlede miljøet er Crøgerlia 32 en viktigere bygning, da den definerer hjørnet av kvartalet. Huken 3A er en bygning som har noe betydning for formidling av historien om bybrannen. For miljøet med bygninger oppført etter bybrannen medfører riving av bygget noe forringelse, men lesbarheten av miljøet blir i liten grad svekket som følge av dette.

6.2. Endring av eksisterende bygninger

Planen legger til rette for påbygg på to av bygningene oppført etter bybrannen; Huken 3C og Crøgerlia 32

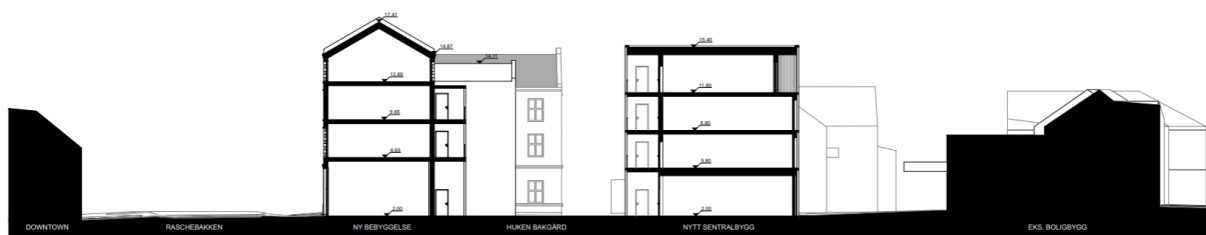
Påbygging av Huken 3C innebærer å legge til en etasje på eksisterende bygning. Tiltaket er av et omfang som gjøre at det opprinnelige bygningsvolumet vil være lesbart i etterkant. Under forutsetning om at påbygget får vindusplassering og vindustype tilsvarende eksisterende fasade vil bygget opprettholde lesbarhet som et gammelt bygg. Dersom man også fikk til en tilbakeføring av fasaden, i form av reetablering av en fasadedekor som etterligner/tar igjen elementer fra Huken 7C (disse to byggene var opprinnelig like), vil byggets lesbarhet som tilhørende gjenoppbyggingen etter brannen bli forsterket.

Påbygging av Crøgerlia 32 er mer omfattende. Bygget blir utvidet i lengden og påbygget i høyden med to etasjer. Ny situasjon viser tilbygg/påbygg som etterligner dagens fasadeutforming, med rekonstruksjon av hjørneutforming i øverste etasje. Omfang av tilbygg/påbygg er av en størrelse som gjør at kulturhistorisk verdi i bygget i stor grad vil gå tapt. Rekonstruksjon av fasadedetaljer på et nytt volum vil være en tilpasning til et historisk bygningsmiljø, men antagelig vil bygget leses som et nytt bygg. Tiltaket er avhengig av at eksisterende konstruksjon tåler en påbygging i dette omfanget. Dersom man får til en påbygging der fasadedetaljer kopieres nøye (profil i overgang til sokkel, konsoller over vindu, profil/markering av etasje og gesims) vil virkningen for bygningsmiljøet oppført etter bybrannen være begrenset. Hjørnebygget er et viktig bygg i strukturen, og oppbygging av et helt nytt bygg uten denne detaljeringen ville innebære en negativ konsekvens for bygningsmiljøet knyttet til bybrannen.

6.3. Nye bygninger

6.3.1. Fasaderekke mot nord

Mot nord planlegges det nye bygg som gir en mer sammenhengende fasaderekke mot gata. De ledige tomtene oppleves i dag som huller i fasaderekken, og er negativt for kulturmiljøet. Å fylle inn disse tomtene med nye bygg er en komplettering av strukturen som er positivt for bygningsmiljøet.

Figur 6-1 Snitt gjennom ny bebyggelse i kvartalet

Nybyggene mot nord foreslås med gesimshøyde opp til ca. 12 meter. Dette tilsvarer byggehøyder som ville blitt tillatt etter bygningsloven allerede ved gjenoppbyggingen etter bybrannen i 1905, med Storgatas gatebredde på 12 meter. Byggehøydene som foreslås står i et forhold 5:3 (gatebredde:fasadehøyde) med dagens gatebredde på 19-20 meter, og er godt tilpasset sentrumsstrukturen. I forhold til småhusmiljøene i bakkant er byggene høyere, men de vil i liten grad oppleves fra gaterommene, og påvirker dermed ikke opplevelsen av disse.

Figur 6-2 Ny bebyggelse gir en sammenhengende fasaderekken mot gaten. Dette gjør at strukturen kompletteres.

Gesimshøyden varierer langs gaten. Dette er et karakteristisk trekk i den historiske sentrumsstrukturen som også videreføres planen. Byggehøyden er stor i forhold til eksisterende hjørnebygning, og dersom denne ikke blir påbygget i høyden kunne man med fordel ha lagt det laveste av byggene i rekka på den første tomte, istedenfor lenger vest langs gateløpet.

Bebyggelsen er delt opp langs gaten slik at fasadene skifter, dette er et karakertrekk ved historiske bystrukturer som er videreført i planen. Bredden på byggene er godt tilpasset en historisk struktur. Fasadeutformingen som er vist avviker imidlertid fra de verneverdige byggene i kvartalet.

Murarkitektur fra slutten av 1800-tallet og tidlig 1900-tall karakteriseres ved:

- At fasaden skal utgjøres av en større andel veggflate og en mindre andel vinduer.
- At det er veggflate mellom hvert vindu, både vertikalt og horisontalt.
- Vinduer kan være inndelt i flere glassfelt, men sammenhengende felter som strekker seg over store deler av fasade, og vinduer i sammenhengende bånd forekommer ikke.
- Horisontal markeringer i fasaden er en underordnet dekor, og som regel begrenset til å markere sokkeletasje, evt første etasjeskille. Det benyttes ikke til å markere alle etasjeskiller.
- Materialuttrykket i fasade er sammenhengende, monokromt og matt.
- Fargesetting understreker elementene i fasaden, og at de samme elementene har gjennomgående samme fargesetting i hele fasaden; veggflaten har én farge, vinduer har én farge, listverk og detaljer har én farge.

Særlig i behandling av fasade på historisk bygg som forhøyes er det viktig å benytte tradisjonelle formingsprinsipper ved etablering av et nytt fasadeuttrykk. De gjennomgående horisontale båndene som illustrasjonene viser, er særlig uheldige.

6.3.2. Nybygg sentralt i kvartalet

Sentralt i kvartalet planlegges et nybygg i fire etasjer. Bygget foreslås med blandet bruk, næring/ kontor/ bolig, evt med utadrettet virksomhet i første etasje og boliger over. Denne bygningsplasseringen påvirker i mindre grad opplevelsen av det historiske bygningsmiljøet da det ligger i bakgrunnen. Det planlagte bygget blir i liten grad synlig sett fra gaterommet (der bygningsmiljøet oppleves), det er synlig i gløtt mellom bygningene, men strekker seg ikke over tak på de historiske bygningene. Kvartalet tåler et bygningsvolum av denne størrelsen med denne plasseringen, uten at det reduserer de kulturhistoriske verdiene. Omgivelsene blir i liten grad påvirket av fasadeutforming på dette bygget, og tåler om bygget i sin helhet få et moderne uttrykk. Utomhusarealer i bakkant av sentrumsstrukturen i kvartalet er i stor grad harde/grå overflater. Å utforme disse med en urban kvalitet (f.eks. belegningsstein, plantefelt og utemøblering) tilpasset eventuell utadrettet virksomhet i nybygget vil være forbedring i forhold til dagens situasjon også for kulturmiljøet.

6.3.3. Fremtidig utvidelse av teateret

I vest legger planen til rette for utvidelse av teateret. Denne hjørnetomten var trolig tiltenkt en hjørnegård med brutt hjørne, men er i moderne tid blitt avspist av hensyn til trafikkmengder og svingradius tilpasset trafikale normer. Komplettering av strukturen med et hjørnebygg er ikke lenger mulig. Oppføring av et bygg med en offentlig henvendelse med et torg/forplass i forkant er en god løsning for kulturmiljøet. Langsmed gaten vil bygningsrekken oppleves uforstyrret av bygget (som avviker fra den historiske strukturen). Bygg av denne typen, (teatere og bygg med offentlige funksjoner) ble på 1800-tallet gitt andre rammer enn den generelle bebyggelsen i byen (boliger, forretningsgårder og

leiegårder). Når det er snakk om et bygg med slike funksjoner har også den historiske strukturen tålegrense for noe større avvik, om for eksempel fasadelengde og arkitektonisk uttrykk. Byggehøydene er tilpasset sentrumsstrukturen, som bygget henvender seg mot og blir en del av. Bygget blir ikke synlig over tak fra småhusmiljøet sør for kvartalet.

6.3.4. Nytt hjørnebygg mot sørøst

På hjørnet mot sørøst er det plassert et nytt bygg på den ledige hjørnetomta. Bygget er vist med spisst hjørne som forsterkes ved at gaten møtes i en spiss vinkel. Byggehøyder er lagt på samme nivå som tilstøtende bygg Huken 1A. Bygget er ikke vist med fasadeutforming i tegningsmaterialet.

Å oppføre bebyggelse på hjørnetomta vil komplettere strukturen, men 1905-utbyggingen er mest lesbar i dette området, der småhus i mur står overfor småhus i tre. Dette gjør at det er særlig viktig at nytt bygg på denne tomta gis en utforming som følger de historiske prinsippene om plassering, volum, høyder, utforming, materialbruk og fargesetting. Volum og høyder som vises i tegningsmaterialet er i tråd med disse prinsippene, men bryter med den historiske strukturen ved at hjørnet ikke er brutt.

6.4. Samlet vurdering

Tiltaket er en endring av dagens situasjon. Historien om bybrannen vil etter tiltaket fortsatt være tydelig og lett lesbar i kvartalet. Med fasadeutforming som foreslått på bebyggelsen mot nord innebærer planen noe forringelse av lesbarhet. En mer tilpasset fasadeutforming, der nye bygg får et roligere fasadeuttrykk som stjeler mindre oppmerksomhet, vil kunne avbøte mye av dette. Nye byggehøyder er godt tilpasset de verneverdige strukturene.

For det samlede miljøet innenfor hensynssonen i kommuneplanen, innebærer tiltakene i planen «noe forringelse» av kulturmiljøet. Vurderingen er i hovedsak knyttet til riving av Huken 3A, og utilstrekkelig tilpasning av arkitektonisk uttrykk i fasader på nye bygninger i fasaderekken mot nord.

Avbøtende tiltak i form av større grad av tilpasning av arkitekturen i fasader mot nord vil kunne redusere konsekvens i nedre del av skala for «noe forringet».

Vurderingen forutsetter at nybygg på hjørnetomt sørøst i kvartalet gis en fasadeutforming som er godt tilpasset den historiske arkitekturen i området, og at bygget får brutt hjørne.

6.5. Avbøtende tiltak/forbedringer

Den laveste (3 etg) av de nye byggene i rekka mot nord bør plasseres på Huken 3A, slik at bebyggelsen tilpasses dagens bygg på Crøgerlia 32.

Arkitekturen på nye bygg mot nord bør i større grad tilpasses den historiske bebyggelsen når det gjelder fasadeutforming. Det er tålegrense for moderne arkitektur, men for å oppnå en vellykket tilpasning er det viktig at den moderne arkitekturen benytter virkemidler fra den historiske arkitekturen. Viktig her er å få til et rolig fasadeuttrykk i fasadematerial og fargesammensetning. Når det gjelder fargesetting bør det tenkes helhet, samspill og variasjon langs gateløpet, ikke repetisjon.

Figur 6-3 Prinsipper for tilpassing (opprinnelig utforming øverst). Huken 3A vist med 3 etasjer som tilpasning mot Crøgerlia 32. Denne høydeforskjellen finner man også i historiske strukturer, og gjør at det ikke er så stor kontrast/så brutalt møte så inntil Crøgerlia 32 påbygges. Fasadene er vist med et roligere uttrykk, uten sterke horisontale bånd. Historiske bygg som påbygges har fasadeutforming som følger historiske prinsipper. Kilde: Feste Landskap og arkitektur. Justeringer av illustrasjon av utreder.

Sterke eller repetitive horisontale markeringer i fasade bør unngås. Horisontale bånd som går over flere bygg, bør unngås.

Fasademateriale bør fortrinnsvis ha et rolig og presist uttrykk som visuelt tilsvarer/ligner pusset mur. Fargebruk er viktig – De historiske byggene og arkitektur som tilpasses slike miljøer bør fortrinnsvis ha fargede fasader, og på de historiske byggene bør arkitektoniske detaljer fremheves ved å gi dem en annen farge enn veggflaten. Bruk av sort, hvitt og grått i slike miljøer bør sterkt begrenses, eller fortrinnsvis utgå i sin helhet.

Det er murarkitekturen fra begynnelsen av 1900-tallet som bør være utgangspunktet for tilpasning. Upusset mur eller rå betong av typen 1960- og 1970-tallets arkitektur tilhører ikke dette uttrykket og bør ikke tillates. Nygotikkens upussede mur benytter murforbandt og murte buer, samt relieffmotiver og ulikt farget tegl som utsmykning av fasade.

Detaljene i fasaden på disse byggene er det som binder byggene sammen med samtidig arkitektur og slike eksemplene bør ikke benyttes som argument for å bruke upusset tegl i fasadeflater på nye bygg i denne situasjonen.

7. Kilder

- Kommuneplanens arealdel, KPA, 2018-2030
- Verneplan for Porsgrunn kommune Delplan 1 (gjeldende kulturminneplan) vedtatt 1993
- Verneplan for Porsgrunn
- Hukenkvartalet Volumstudie, Feste Landskap Arkitektur
- Kart 1881
- Kart Miljøstatus
- Digitaltmuseum.no
- Nb.no (nasjonalbiblioteket)
- Wikipedia
- Askeladden
- Porsgrunn biblioteks bildebase
- Google-maps
- AV-kartet (Asplan Viak)

